

Troost 8

Als licht in donkere tijden

Maieutiek najaar 2022
Petra Bolhuis
M.m.v. Gradus van Florestein

1

Levinas

- De ander staat centraal
- Bij Levinas, is meer dan in de teksten tot nu toe duidelijk dat de ander voorop moet staan.
- Waar iemand als Tocqueville of Rand zegt dat we nu eenmaal uit zijn op eigenbelang, zegt Levinas dat het eigenbelang ons grootste probleem is.
- Bij hem vinden we niet de troost dat het begrijpelijk is of gaat worden, noch het idee dat we het verschil kunnen maken. Dat we er zijn, dát doet er toe.

Maieutiek-Troost 2022-2

2

Levinas leven en werk

- Geboren in Litouwen heeft hij de Franse nationaliteit gekozen. Hij is militair in WOII en gaat daardoor naar een krijgsgevangenen kamp. Bijna zijn hele familie sterft in de vernietigingskampen.
- Hij doordenkt evenals veel tijdgenoten het ontsporen van het Europese leven en komt tot de conclusie dat het probleem ligt in het uitgangspunt; het subject.
- Het subject als basis is totalitair en het is de ander die ons kan bevrijden uit die gevangenis.

Maieutiek-Troost 2022-2

3

Ontwikkeling van zijn denken

- Levinas studeert bij Husserl in Freiburg en volgt daar ook colleges bij Heidegger. Zijn denken ligt in het verlengde daarvan. Wat hij overneemt van Husserl is de fenomenologie, en van Heidegger het geworpen zijn in de wereld. Er is geen theoretische afstand in het denken!
- Het verschil is dat bij Levinas het bewustzijn niet kan bestaan zonder het verschil en dus het andere. In het Il y a (er is) zijn we stuk voor stuk als subject opgesloten tot de ander verschijnt en ons raakt.

Maieutiek-Troost 2022-2

4

Troost voor het lege leven

- Levinas wordt met zijn gelaat van de ander en zijn uiterste vriendelijke houding wel eens ten onrechte gezien als een naïeve oproep om vooral aardig te zijn voor de anderen. Zijn filosofie is echter gebouwd op het afschuwelijke vacuüm dat ontstaat als de anderen er niet zijn.
- I.t.t. Heidegger gaat het bij Levinas niet over de angst voor de dood en onze sterfelijkheid, maar om de angst dat het geworpen zijn in het vastgelopen bestaan altijd maar doorgaat.

Maieutiek-Troost 2022-2

5

Totaliteit en oneindigheid

- We lijken behoefte te hebben aan de herkenning in de ander, of in het denken dat ons iets laat begrijpen. Deze processen beginnen en eindigen altijd bij het denkende en ervarende subject.
- Levinas stelt echter dat het subject wanneer hij op zichzelf teruggeworpen is ook in zichzelf opgesloten raakt. Het is de asymmetrie, het plurale en het ongelijke dat inbreekt in dat subject en daardoor beweging, vernieuwing en perspectief mogelijk maakt.
- Wij troosten dus niet vanuit ons subject de ander, het subject wordt uit de hopeloosheid van het totalitaire getild door die ander(en) en het anderszijn van die ander(en).

Maieutiek-Troost 2022-2

6

Derrida's kritiek

- Derrida, dan nog onbekend levert kritiek en Levinas er voer dat als 'een moordaanslag onder narcose'. Het zet aan tot ander denken. Derrida zegt dat de ander ook in het denken van Levinas tot een object wordt gemaakt. Levinas vindt dat ook en zegt dat het ons niet past om de ander als object te zien, maar dat de ander inbreekt in ons bestaan en dat wij ons daarvoor open moeten stellen.
- Het gaat nu om de verantwoordelijkheid voor die ander die ieder van ons op zich moet nemen.

Maieutiek-Troost 2022-2

7

Substitutie/Plaatsvervangings

- Subject wordt nu vooral onderwerping aan diegene die binnenkomt en daar de verantwoordelijkheid voor dragen.
- Maar evenals welbegrepen eigenbelang in de filosofie ook tot zorgen voor de ander en de wereld kan leiden geldt hier dat verantwoordelijkheid ook kan betekenen dat je een grens stelt aan wat je voor de ander doet.
- De ander is voorwaardelijk voor ons bestaan als een zinvolle ervaring en daarom moeten wij de ander dragen én anders laten zijn.

Maieutiek-Troost 2022-2

8

Troost in het gelaat van de ander

- De troost is hier, zoals zo vaak tweeledig; de trooster en de getrooste. Waar echter vaak als een soort na-gedachte het zelfzuchtige van helpen of troosten aan de orde is begint het voor Levinas daarmee. We kunnen niet allen zijn en blijven, het transcendent zit in andere mensen. Levinas is een humanist bij uitstek. De plaatsvervangings gaat bij hem niet over natuur of dieren. In hedendaagse interpretaties zien we dat dat wel wordt toegevoegd, zoals dat ook bij Kant gebeurt.

Maieutiek-Troost 2022-2

9

Levinas als opdracht

- Levinas keert in zijn denken terug naar de Talmud en de traditie. In het steeds weer hernemen van teksten ontstaat een begrip dat ook binnenkomt en het geslotene van het subject doorbreekt. Er is geen 'ik', maar een 'mij'. De ander is universeel en pas daarna worden we onderscheiden in volken, seksen, mensen. We moeten ons dus verantwoordelijk stellen voor alles van de mensheid, maar juist daarom is vergeving nodig. Bij Levinas blijft het verschil aan ervaringen daarbij overeind; "Een meningsverschil is een openbaring"

Maieutiek-Troost 2022-2

10

Levinas en het mysterie van het verschil

- Het ethisch appél is wat centraal staat in het denken van Levinas. Het gelaat van de ander breekt in en doet een beroep op je. Het gaat over het beschikbaar zijn en je niet loskoppelen van de wereld die dat op je pad brengt.
- Wat vermeden dient te worden is het gelijk maken. Niet alleen in de zorg, ook in liefde en erotiek gaan niet om één worden. Het niet totaal kunnen bereiken van de ander is het mysterie de ander. Dat is nodig om de totaliserende eenheid van het Il y a te vermijden.

Maieutiek-Troost 2022-2

11

Het ethisch appél

- Voor Levinas gaat het goede altijd vooraf aan het zijn. Rudi Visker zegt dat er bij Levinas daardoor - net als bij Plato- twee ordes zijn; het zijn en het goede en het goed is het eerst en het laatste. Dat wij lijden lijkt vooral het gevolg van het niet luisteren naar het ethisch appél dat het goede doet in de gestalte van de ander.
- Als we ons vasthouden -uit angst voor de dood of de schaarste- aan het zijn, dan wordt het leven een oorlog van allen tegen allen, als we de ander leidend laten zijn stopt dat.

Maieutiek-Troost 2022-2

12

Waarom de ander Ander is

- Voor Levinas gaat het niet om elke willekeurige ander. Het gaat om diegenen die een inbreuk maken omdat ze aan de marges van het zijn inbreken in dat zijn.
- Het is in beginsel Platoons, maar ook Joods. In die zin dat Levinas zich verwant voelt met Rosenzweige en Buber die spreken over de ontmoeting, maar daar ligt teveel de nadruk op het gelijke vindt Levinas. Bij hem gaat het om *Illiteit*, het Goede, het Goddelijke het transcendente. Dat zie je in het gelaat van de Ander en daar begint het ethisch appél en pas daarna begint het zijn. Ook ons eigen zijn.

Maieutiek- Troost 2022-2

13

13

De Ander

“God is misschien niets anders dan de permanente weigering van de geschiedenis zich neer te leggen bij onze stille tranen”

- Opvang vluchtelingen

- De familie van Elin

<https://www.2doc.nl/documentaires/2022/08/Elin.html>

Maieutiek- Troost 2022-2

14